DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
DUMLUPINAR UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
E-ISSN: 2587-005X http://dergipark.gov.tr/dpusbe
Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 64, 53-64; 2020

KAMU HARCAMALARI, KAMU GELİRLERİ VE KAMU BORÇLARININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE PANEL VERİ ANALİZİ

Mehmet Emre ÜNSAL[1]

Öz

Makro iktisat teorilerinin farklı yaklaşımları çerçevesinde, maliye politikasının ekonominin geneli üzerindeki etkilerini inceleyen çeşitli teorik ve uygulamalı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışma maliye politikası uygulamaları olarak kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçlarının ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, 1995-2017 döneminde OECD üyesi ülkelere ait veriler kullanılarak Panel Veri Analizi yapılmaktadır. Bu analizde ülkelere ait reel GSYİH verileri bağımlı değişken olarak kullanılırken; ülkelere ait kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçları verileri ise bağımsız değişkenler olarak kullanılmaktadır. Panel Veri Analizi için gerekli olan ekonometrik testler neticesinde, regresyon analizinin Huber-Eicker-White Tahmincisi ile yapılması gerektiği belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre; OECD ülkelerinde kamu harcamaları ve kamu gelirleri ekonomik büyümeyi pozitif etkilerken, kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu harcamaları, kamu gelirleri, kamu borçları, ekonomik büyüme.
JEL Kodları: E62, F43, C33

THE EFFECTS OF PUBLIC EXPENDITURES, PUBLIC REVENUES AND PUBLIC DEBTS ON ECONOMIC GROWTH: PANEL DATA ANALYSIS ON OECD COUNTRIES

Abstract

Within the frame of the different approaches of the theories of macroeconomics, there are several theoretical and applied studies investigating the effects of the fiscal policy on the general economy. This study aims to research how public expenditures, public revenues and public debts affect economic growth as the applications of the fiscal policy. For this purpose, in 1995-2017 period, a Panel Data Analysis is conducted by using the data of the OECD member countries. In this analysis, while the real GDP data of the countries are used as the dependent variable, the public expenditures, public revenues and public debts data of the countries are used as the independent variables. As a result of the econometric tests required for the Panel Data Analysis, it is determined that the regression analysis must be done by the Huber-Eicker-White Estimator. According to the results of the analysis, while the public expenditures and public revenues affect economic growth positively in OECD countries, public debts do not have a statistically significant effect on economic growth.

Keywords: Public expenditures, public revenues, public debts, economic growth.
JEL Codes: E62, F43, C33

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, SBKY Bölümü, İktisat Anabilim Dalı, ORCID 0000-0002-0777-1399, mehmet.unsal@istanbul.edu.tr
Başvuru Tarihi (Received): 27.09.2019 **Kabul Tarihi** (Accepted): 27.03.2020

Giriş

Vergi, harcamalar ve borçlanma gibi politika araçları kullanılarak çeşitli makro iktisadi hedeflere ulaşabilmek için hükümetler tarafından yapılan uygulamalar maliye politikası başlığı altında incelenir. Para politikası ile birlikte ortodoks ekonomi politikalarını meydana getiren maliye politikası ile temelde ekonominin büyümesi, işsizliğin azaltılması ve fiyat istikrarının sağlanması amaçlanır. Bu amaçlar doğrultusunda hükümetler dolaylı ve dolaysız vergi düzenlemeleri yaparak kamu gelirlerini artırıp azaltabilir, kamu harcamaları ile toplam talebi etkileyebilir ve borçlanma uygulamaları ile ekonomideki fiyat ve faiz dengelerini değiştirebilir. Dış ticaret ve teşvik gibi politikaların etkileri de bunlara eklendiği durumda, maliye politikasının ekonominin geneli üzerindeki müdahale gücünün ne denli yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır (Eğilmez, 2019: 223-229).

Kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borcu maliye politikasının en önemli üç unsuru olarak ele alınabilir. Öyle ki, hükümetler dolaylı ve dolaysız vergiler toplayarak ve borçlanarak belirli bir gelire sahip olurlar ve bu sayede harcama yapma imkânını elde ederler. Kamu harcamaları, gelirleri ve borçları hükümet bütçesini dengede tutarak ekonomik istikrarın sağlanmasına katkı yaptıkları gibi; harcanabilir gelir, ücret, fiyat ve faiz gibi göstergeleri etkileyerek toplam talep, tüketim, tasarruf ve yatırım gibi iktisadi sonuçlar üzerinden büyüme, istihdam ve enflasyonu artırıcı veya azaltıcı etkiler ortaya çıkarırlar. Maliye politikasının bu doğrultudaki hedefleri elbette ekonomik büyümeyi hızlandırırken, işsizlik ve enflasyon oranlarını düşürmek olacaktır. Ancak politika uygulamalarının söz konusu bu hedefler çerçevesinde birbirleri ile çelişen sonuçları ortaya çıkabilmektedir. Örneğin çarpan etkisinin de yardımıyla toplam talebi artırarak ekonomiyi büyütmeyi ve işsizliği azaltmayı amaçlayan bir kamu harcamasının, kamu borcunun da katkısıyla ortaya çıkan dışlama etkisi sebebiyle yatırımları olumsuz etkileyerek ekonomide ve istihdamda daralmaya sebep olması muhtemeldir. Yine ekonomik aktiviteyi genişletip istihdamı artırmayı amaçlayan gevşek bir maliye politikası uygulaması sonucu artan toplam talep toplam arz tarafından karşılanamadığı durumda fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi, enflasyonist ortamdan dolayı beklentilerin olumsuz gelişmesi ve böylece düşen yatırımlar ile birlikte ekonominin daralmaya başlaması söz konusu olabilir. Benzer şekilde, vergi indirimleri yoluyla harcanabilir gelir ve toplam talebi artırmak isteyen bir hükümet, Ricardocu Denklik çerçevesinde artan tasarruflar sebebiyle ekonomide bir canlanmanın ortaya çıkmadığına şahitlik edebilir. Ayrıca, vergi oranlarında bütçe açıklarını kapatmak amacıyla yapılan bir artışın, Laffer Eğrisi'ne göre toplam vergi gelirlerini artıracağı garanti olmadığı gibi, vergi oranlarını azaltarak bütçe disiplinini sağlamak mümkün olabilir (Mishkin, 2018: 427-453). Bütçe açıklarını, para basmanın enflasyonist etkilerinden sakınma adına kamu borçlarını artırarak kapatmaya çalışmak, Hoş Olmayan Monetarist Aritmetik çerçevesinde uzun dönemde fiyatlar genel seviyesini daha çok yükseltecek sonuçlar doğurabilmektedir (Büyükakın ve Erarslan, 2004: 28-29). Toplam talebi baskılayarak enflasyonu frenlemeyi ve kamu gelirlerini artırarak bütçe istikrarını sağlamayı amaçlayan daraltıcı bir maliye politikası uygulamasının, Genişletici Mali Daralma Hipotezi uyarınca azalan kayıt dışılık, düşen faiz oranı ve risk primi ve olumlu gelişen beklentiler ile birlikte özel tüketim ve yatırımın artmasıyla ekonomik büyüme ve istihdam üzerinde genişletici etkileri olabilmektedir (İlgün, 2010: 234-239). Politika uygulamalarının birbirleriyle çelişen bu tip sonuçları sebebiyle maliye politikasının ekonomi üzerindeki etkisi hem teorik hem de uygulamalı olarak oldukça dikkat çeken bir araştırma alanı olagelmiştir.

Bu çalışma maliye politikası uygulamaları olarak kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, konu ile ilgili literatürün aktarılmasından sonra OECD ülkelerinin 1995-2017 dönemine ait verileri kullanılarak bir Panel Veri Analizi yapılmıştır. Çalışmanın özgünlüğü; kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçları gibi üç temel maliye politikası aracını, bağımsız değişkenler olarak beraberce regresyon analizine tabi tutmasına dayanmaktadır. İncelenen dönemin 2017 yılına kadar

gelmesi de çalışmanın yeniliğine katkı sunmaktadır. Çalışma, giriş bölümünü takiben literatür taraması, yöntem ve veri seti, ekonometrik analiz ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

1. Teorik Çerçeve

Maliye politikalarının makro iktisadi hedeflere ulaşma yolunda ne tür sonuçlar ortaya çıkaracağına dair teorik çerçeve; kamu harcamaları, vergiler ve borçlanma gibi araçların ekonomiyi etkileme yollarına dair çeşitli görüşlere dayanmaktadır. Görüşlerin çeşitliliği ve farklılığı bakımından oldukça zengin olan bu alan makro iktisadi politika geliştirme süreçleri için de geniş bir zemin meydana getirmektedir.

Maliye politikası araçları vasıtasıyla ekonomiye yapılan kamu müdahalelerinin sonuçlarına dair en keskin ayrım Klasik ve Keynesyen yaklaşımların farklılığından kaynaklanmaktadır. Klasik anlayışın; esnek fiyat, esnek ücret ve esnek faiz mekanizmaları sayesinde ekonominin kendiliğinden tam istihdam dengesine geleceğini öngören varsayımlara dayanarak ekonomiye yapılan kamu müdahalelerinin başarısız olacağına dair görüşlerine karşılık, Keynesyen yaklaşım özellikle toplam talebin yetersiz kaldığı eksik istihdam durumlarında yapılacak kamu müdahaleleri ile ekonominin tam istihdam dengesine getirilebileceğini savunmaktadır. Bu minvalde, genişletici maliye politikası uygulamalarının piyasa faizlerini yükselterek özel kesim yatırımları üzerinde dışlama etkisine sebep olacağını iddia eden Monetarist görüşe karşın Keynesyen görüş genişletici maliye politikalarının toplam talebi ve toplam iktisadi aktiviteyi artıran etkileri sayesinde ekonomiyi büyüteceğini ve bunu takiben uyarılmış tüketim ve uyarılmış yatırımlarda meydana gelecek artışlarla tam istihdama doğru giden kalıcı bir iktisadi büyümenin tetikleneceğini iddia etmektedir (Bocutoğlu, 2012: 3-205). Bununla birlikte, kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki nedenselliğin yönü ile ilgili Keynesyen görüş ile Wagner Yasası arasında net bir ayrım bulunmaktadır. Keynesyen görüşün kamu harcamalarını tamamen otonom alan ve dışsal bir değişken olarak ekonomik büyümeyi hızlandıran yaklaşımına karşın, Wagner Yasası kamu harcamalarını içsel bir değişken olarak ele alarak ekonomik büyüme ile birlikte yaşanan iktisadi kalkınmanın kamu harcamalarını artıran sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Keynesyen yaklaşımda kamu harcamaları eksik istihdamdan kurtulmak adına toplam talebi canlandıran bir politika aracı olarak görülüyorken, Wagner Yasası ekonomik büyümenin getirdiği refah artışının eğitim, sağlık, savunma ve sosyal güvenlik gibi kamu harcaması kalemleri ile birlikte gelir adaletini sağlayacak yönde yapılan transfer harcamalarını pozitif etkileyeceğini iddia etmektedir (Arısoy, 2005: 63-66).

Kamu gelirlerinin iktisadi sonuçları ile ilgili teorik çerçeve, kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine dair görüşlerin farklılaştığı gibi birbirlerinden ayrılan yaklaşımlardan oluşmaktadır. Buradaki temel ayrım, Keynesyen yaklaşımın vergi indirimleri yoluyla yapılacak olan genişletici bir maliye politikasının özel tüketim ve özel yatırımları artırarak ekonomik büyümeyi artıracağını iddia eden savı ile Genişletici Mali Daralma Hipotezinin istikrarlı bir iktisadi ortamın ekonomik büyümeyi olumlu etkileyeceği öngörüsüne dayanmaktadır. Keynesyen görüş, eksik istihdam dengesinde bulunan bir ekonomide yapılacak vergi indirimleri sayesinde toplam talebin artacağını ve çarpan etkisinin de sayesinde toplam arzı genişletecek bir mekanizmanın çalışmaya başlayacağını öne sürerek, kamu gelirlerindeki artıştan ekonomik büyümeye doğru negatif bir nedensellik kurmaktadır. Buna mukabil Genişletici Mali Daralma Hipotezi; bütçe dengesinin sağlanması, istikrarlı bir iktisadi yapının tesis edilmesi, dışlama etkisinin ortadan kalkmasıyla birlikte faiz oranlarının düşmeye başlaması ve ekonomiye dair bekleyişlerin olumlu gelişmesi sayesinde artan tüketim ve yatırım harcamalarının ekonomik büyümeyi pozitif etkileyeceğini öngörmektedir (Hogan, 2004: 647-651).

Genişletici maliye politikalarının kamu borçlarındaki artış ile finanse edilmesinin sebep olacağı muhtemel iktisadi sonuçlar konusunda önemli fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Keynesyen yaklaşım bakımından önemli olan toplam talebi artırarak eksik istihdamdan tam istihdama giden bir süreci

başlatacak olan kamu harcamasının yapılmasıdır. Bu harcamanın etkinlik ve verimliliği yüksek alanlara yapılması gibi bir zorunluluk olmadığı gibi, harcamanın kamu borçları ile finanse edilmesinin de bir mahzuru bulunmamaktadır. Bilakis, kamu harcamalarının vergi artışları ile finanse edilmesi durumunda tüketim ve yatırımın azalması sebebiyle toplam talebin genişlemesi engellenecektir. Hâlbuki Ricardocu Denklik çerçevesinde geliştirilen görüşler; kamu harcamalarının kamu borçlarındaki artışlar ile finanse edilmesi durumunda, bireylerin gelecekte vergilerin artacağına dair beklentiler geliştireceğini ve böylece cari dönemde tasarruflarını artıracağını iddia etmektedir. Bu şekilde artan tasarruflar sebebiyle toplam talepte istenen genişleme sağlanamayacak ve ekonomik büyümeyi hızlandıran bir etki ortaya çıkmayacaktır (Arıcan, 2005: 77-89).

2. Literatür Taraması

Makro iktisat teorilerinin kamu müdahalesi hakkındaki farklı görüşlerinden yola çıkarak, maliye politikası çerçevesinde kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştıran çeşitli uygulamalı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların genel itibariyle, belirli bir ülkeye ait verilerin kullanıldığı Zaman Serisi Analizleri ve çeşitli ülke gruplarına ait verilerin kullanıldığı Panel Veri Analizlerine dayandığı belirtilebilir. Çalışmalarda elde edilen sonuçlar ise makro iktisat teorilerindeki ayrışmaları destekler nitelikte farklılıklar göstermektedir.

Kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini inceleyen literatürde kamu harcamalarından ekonomik büyümeye doğru pozitif ve negatif nedensellikler tespit eden çalışmaların yanı sıra, bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki bulunmadığını ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır. Uygulamalı çalışmalarda elde edilen sonuçların bu şekilde farklılaşması, konu ile ilgili teorik yaklaşımların çeşitli farklılıklar arz etmesi ile paralellik göstermektedir. Bu doğrultuda; literatürde Keynesyen görüşün kamu harcamaları sayesinde ekonomik büyümenin hızlanacağını iddia eden çıkarımları ile Monetarist akımın geliştirdiği dışlama etkisi çerçevesinde savunulan kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyeceğine dair görüşleri destekleyen uygulamalı çalışmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu pozitif ve negatif etkilerin beraberce ortaya çıkarak birbirlerinin etkilerini zayıflatacağını ve böylece kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir ilişkinin tespit edilemeyeceğini gösteren uygulamalı çalışmalar da mevcuttur. Landau (1985: 461-473) 1952-1976 döneminde gelişmiş ülkelere ait verileri kullanarak yaptığı Panel Veri Analizinde kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini araştırmıştır. Kamu harcamalarının; tüketim, yatırım ve transfer harcamaları şeklinde üçe ayrıldığı çalışmada, fiziki ve beşeri sermayeye yapılan yatırımlar ve dış ticaret diğer bağımsız değişkenler olarak yer almaktadır. Analiz sonuçlarına, gelişmiş ülkelerde kamunun tüketim harcamaları ekonomik büyümeyi negatif etkilerken, transfer harcamalarının büyüme üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Buna karşın, kamunun yatırım harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır. Loizides ve Vamvoukas (2005: 129-150) Birleşik Krallık, Yunanistan ve İrlanda ekonomilerine ait verileri kullanarak yaptıkları çalışmalarında kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. İşsizlik ve enflasyon oranlarının da açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı çalışmada, değişkenler arasındaki ilişkiler Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik Analizleri ile test edilmiştir. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre, üç ülke için de hem kısa hem de uzun dönemde kamu harcamalarından ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik bulunmaktadır. Wahab (2011: 580-589) 1960-2004 döneminde 97 ülkeye ait verileri kullanarak yaptığı çalışmasında Yatay Kesit ve Panel Veri Analizlerini kullanarak kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini araştırmıştır. Kamu harcamalarının tüketim ve yatırım şeklinde ikiye ayrılarak incelendiği çalışmada, ülkelere ait ihracat, ithalat ve nüfus verileri diğer bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; kamunun tüketim harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde herhangi bir etkisi yokken, kamunun yatırım

harcamaları ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Yıldız ve Sarısoy (2012: 530-537) OECD ülkelerine ait 1980-2010 dönemi verilerini kullanarak yaptıkları çalışmalarında Panel Veri Analizi yardımıyla kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında nasıl bir ilişki olduğunu araştırmışlardır. Ülkelere ait nüfus, dış ticaret ve sabit sermaye yatırımı verilerinin de bağımsız değişkenler olarak kullanıldığı çalışmada, Hausman Testi sonuçlarına göre Sabit Etkiler Modeli tahmin yöntemi olarak belirlenmiştir. Model sonuçlarına göre, OECD ülkelerinde kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmaktadır. Christie (2014: 186-197) 1971-2005 döneminde 136 ülkeye ait verileri kullanarak yaptığı Panel Veri Analizinde kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemiştir. Kamu harcamalarının yanı sıra enflasyon, yatırım, dış ticaret ve okullaşma oranı verilerinin de açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı çalışmada; veriler, hem ülkelerin tamamı için hem de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayrımı yapılarak analiz edilmiştir. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi harcamaların hangi oranda yapıldığına göre değişmektedir. Öyle ki, GSYİH'nın %33'ünü aşan kamu harcamaları büyümeyi negatif etkilerken, gelişmekte olan ülkelerde bu oranın altındaki harcamalar büyümeyi pozitif etkilemektedir. Bu eşik değer gelişmiş ülkeler için %26'ya kadar düşmektedir.

Kamu gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine dair literatür, kamu gelirlerinin ekonomik büyümeyi pozitif ve negatif etkilediğini ve ayrıca bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki bulunmadığını tespit eden uygulamalı çalışmalardan meydana gelmektedir. Uygulama sonuçlarında görülen bu farklılıklar; daraltıcı politikalar çerçevesinde artan vergilerin toplam talebi azaltarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyeceğini öngören Keynesyen görüş ile sıkı maliye politikalarının istikrar sağlayıcı ve beklentileri düzeltici etkilerini öne çıkaran Genişletici Mali Daralma Hipotezinin farklı teorik yaklaşımları ile örtüşmektedir. Teorik olarak geliştirilen bu farklı etkiler, uygulamada incelenen ülke veya ülke grupları için bulunan farklı sonuçlara zemin oluşturmaktadır. Helms (1985: 577-581) ABD'nin 48 eyaletine ait 1965-1979 dönemi verilerini kullanarak kamu gelirlerinin ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Zaman Serisi Analizi ve Yatay Kesit Analizinin birlikte kullanıldığı çalışmada; kamu gelirleri emlak, servet ve gelir gibi çeşitli vergi türleri ile temsil edilmektedir. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre, kamu gelirleri transfer ödemeleri için kullanıldığı takdirde ekonomik büyümeyi yavaşlatmaktadır. Buna karşın, kamu gelirlerinin kamu hizmetlerini artıcı yönde kullanıldığı durumda vergiler ekonomik büyümeyi pozitif etkilemektedir. Lee ve Gordon (2005: 1034-1041) 1970-1997 döneminde 70 ülkeye ait verileri kullanarak yaptıkları çalışmalarında kamu gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Sabit Etkiler Modelinin kullanıldığı çalışmada, kurumlar vergisi ve kişisel vergilere ek olarak okullaşma, dış ticaret, nüfus ve enflasyon verileri açıklayıcı değişkenler olarak kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar kurumlar vergisi ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişkiyi gösteriyorken, diğer vergi türlerinin ekonomik büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Angelopoulos, Economides ve Kammas (2007: 890-898) 1970-2000 döneminde OECD ülkelerine ait verileri kullanarak yaptıkları çalışmalarında kamu gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Kamu gelirlerini temsilen gelir vergisi ve kurumlar vergisi değişkenlerinin kullanıldığı çalışmada tahmin yöntemi olarak Panel Veri Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre; işgücü üzerinden alınan gelir vergisi ekonomik büyümeyi negatif etkilerken, sermaye üzerinden alınan gelir vergisi ve kurumlar vergisinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri pozitiftir. Karras ve Furceri (2009: 183-189) 1965-2003 döneminde 19 Avrupa ülkesine ait verileri kullanarak yaptıkları Yatay Kesit Analizinde kamu gelirlerinin ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Vergi gelirleri ile beraber sosyal güvenlik ödemelerinin de kamu gelirlerini temsil ettiği çalışmada; gelir, mülkiyet ve mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Sonuçlar itibariyle, vergi oranlarındaki bir artışın ekonomik büyümeyi negatif etkilediği ve bu negatif etkinin mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerde gelir vergisine kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Stoilova (2017: 1046-1054)

Avrupa Birliği üyesi 28 ülkeye ait 1996-2013 dönemi verilerini kullanarak yaptığı çalışmasında Panel Veri Analizi yardımıyla kamu gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bütçe dengesi ve kamu harcamalarının da bağımsız değişken olarak kullanıldığı çalışmada, kamu gelirleri çeşitli vergi kalemlerine ek olarak sosyal sigorta primleri ile temsil edilmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, katma değer vergisinin ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkisi bulunurken; üretim, ithalat ve kişisel gelir üzerinden alınan vergiler ekonomik büyümeyi pozitif etkilemektedir.

Kamu borçları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştıran uygulamalı çalışmalardan oluşan literatür; kamu borçlarının ekonomik büyümeyi pozitif ve negatif etkilediği ve bu değişkenler arasında anlamlı bir nedenselliğin bulunmadığı gibi sonuçlar barındırmaktadır. Uygulamada elde edilen bu farklı sonuçlar; Keynesyen görüşün toplam talebi genişletmek amacıyla yapılan harcamaların kamu borçları ile finanse edilmesinde herhangi bir sakınca görmemesi ile Ricardocu Denklik çerçevesinde ifade edilen kamu borçlarının ileride vergi artışlarına sebep olacağı beklentisiyle şimdiki tüketimi olumsuz etkileyeceği fikri arasındaki teorik ayrım ile uyumludur. Schclarek (2004: 6-16) 1970-2002 döneminde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ait verileri kullanarak yaptığı çalışmasında GGM Panel Veri Analizi yardımıyla kamu borcunun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Ekonometrik analizin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için ayrı ayrı yapıldığı çalışmada; kamu borcuna ek olarak özel sektör borcu, faiz ödemeleri, beşeri sermaye, enflasyon, nüfus, yatırım ve dış ticaret verileri bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre; gelişmekte olan ülkelerde kamu borcu ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki varken, özel sektör borcu ve faiz ödemelerinin büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, gelişmiş ülkeler için kamu borcu ve ekonomik büyüme arasında doğrusal veya dolaylı bir ilişki tespit edilmemiştir. Checherita-Westphal ve Rother (2012: 1395-1404) 12 Avrupa ülkesine ait 1970-2008 dönemi verilerini kullanarak yaptıkları dinamik Panel Veri Analizinde kamu borcu ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ekonometrik tahminlerin Sabit Etkiler ve Araç Değişkenler Modelleri yardımıyla yapıldığı çalışmada, toplam kamu borcuna ek olarak bütçe dengesi, kamu geliri, nüfus, dış ticaret, cari denge, sabit sermaye oluşumu, tasarruflar, döviz kuru, faiz haddi ve enflasyon verileri açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; kamu borcunun GSYİH'ya oranının %90'ı aştığı durumda uzun dönem ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etki ortaya çıkmakta ve bu negatif etki özel sektör tasarrufları, kamu yatırımları ve toplam faktör verimliliği üzerinden gerçekleşmektedir. Baum, Checherita-Westphal ve Rother (2013: 406-412) Avrupa Birliği üyesi ülkelere ait 1980-2010 ve 1995-2010 dönemi verilerini kullanarak yaptıkları Panel Veri Analizinde kamu borcu ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ekonometrik analizlerin eski üyeler ve yeni üyeler için ayrı ayrı yapıldığı çalışmada; kamu borcuna ek olarak nüfus, enflasyon, sabit sermaye oluşumu ve bütçe dengesi verileri kullanılarak Sabit Etkiler ve Araç Değişkenler Modeli uygulanmıştır. Model sonuçlarına göre, hem eski üyeler hem yeni üyeler için düşük kamu borcu oranları ekonomik büyümeyi pozitif, yüksek kamu borcu oranları ise negatif etkilemektedir. Bu ortak sonuca karşın, kamu borcunun büyüme üzerindeki etkisinin negatife döndüğü eşik oran eski üyeler için %80 ila %94 iken, yeni üyelerde bu oran %53'e kadar düşmektedir. Panizza ve Presbitero (2014: 22-39) OECD ülkelerine ait 1981-2009 dönemi verilerini kullanarak yaptıkları çalışmalarında kamu borcunun ekonomik büyüme üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. Ekonometrik tahminlerin Araç Değişkenler Modeli temel alınarak yapıldığı çalışmada, regresyon analizleri için Huber-White ve Newey-West Tahmincileri kullanılmıştır. Orta vadede kamu borcunun ekonomik büyümeyi yavaşlattığına dair herhangi bir sonucun bulunmadığı çalışmada, kamu borcunun ekonomik büyümeyi uzun vadede negatif etkilediği tespit edilmiş olsa da; bu negatif etki kullanılan modelde içsellik düzeltmeleri yapıldığı takdirde ortadan kalkmaktadır. Égert (2015: 231-238) 1946-2009 döneminde 41 ülkeye ve 1960-2010 döneminde OECD ülkelerine ait verileri kullanarak yaptığı çalışmasında kamu borcunun ekonomik büyümeyi dolaylı

veya doğrudan negatif etkileyip etkilemediğini test etmiştir. Tahmin yöntemi olarak Zaman Serisi ve Korelasyon Analizlerinin uygulandığı çalışmada, hipotezler hem ülkelerin tümü için hem de gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayrımı yapılarak sınanmıştır. Yüksek borç oranları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir ilişkinin tespit edilmediği çalışmada, GSYİH'nın %20 ila %60'ı oranındaki kamu borçlarının ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği belirlenmiştir. OECD ülkeleri özelinde ise, korelasyon sonuçları verilerin ortalamasının kaç yıllık alındığına bağlı olarak farklılıklar göstermektedir.

3. Yöntem ve Veri Seti

OECD üyesi 22 ülkenin 1995-2017 dönemi verileri kullanarak; kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etlilerini araştırmayı amaçlayan bu çalışmada ekonometrik tahmin yöntemi olarak Panel Veri Analizi uygulanacaktır. Bu analizde bağımlı değişken olarak belirlenen ülkelere ait reel GSYİH verileri Dünya Bankası veri tabanından elde edilmiştir. Bağımsız değişken olarak belirlenen ülkelere ait kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçları verileri ise ülkelere ait GSYİH değerlerinin yüzdesi olarak OECD veri tabanından elde edilmiş ve bu yüzde değerler sayısal değerlere dönüştürülmüştür (OECD, 2020). Tablo 1'de görülen regresyon modeli üzerinden yapılacak olan Panel Veri Analizinde yer alan bütün değişkenler doğal logaritmaları alınarak kullanılacaktır.

Tablo 1: *Regresyon Modeli*

$GSYİHit = \beta0 + \beta1\ KHit + \beta2\ KGit + \beta3\ KBit + Uit$	
Değişken	**Açıklamalar**
GSYİH:	Reel Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
KH:	Kamu Harcamaları
KG:	Kamu Geliri
KB:	Kamu Borcu
U:	Hata terimi
β:	Katsayılar

4. Uygulama ve Analiz Sonuçları

Bu çalışmada tahmin yöntemi olarak belirlenen Panel Veri Analizini uygulayabilmek için öncelikle bir takım ekonometrik testlerin yapılması gerekmektedir. Bu testler; durağanlık sınaması için Im-Pesaran-Shin Birim Kök Testi, model belirlemek için F Testi ve Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı Testi, değişen varyans (heteroskedasite) sınaması için White Testi ve otokorelasyon sınaması için Wooldridge Testi şeklinde sıralanabilir (StataCorp, 2013: 1-468). Bu doğrultuda, öncelikle sahte regresyon problemi ile karşılaşmamak adına durağanlık sınaması için yapılan Im-Pesaran-Shin Birim Kök Testi sonuçları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2: *Im-Pesaran-Shin Birim Kök Testi*

	Düzeyde		İlk Farklarda	
Değişken	**İstatistik**	**Olasılık Değeri**	**İstatistik**	**Olasılık Değeri**
GSYİH	1.6269	0.9481	-7.5696	0.0000
KH	2.4374	0.9926	-7.0025	0.0000
KG	2.2075	0.9864	-7.8525	0.0000
KB	4.4443	1.0000	-8.0790	0.0000

Tablo 2'de görülen Im-Pesaran-Shin Birim Kök Testi sonuçlarına göre modelde kullanılan bütün seriler düzeyde birim kök içermektedir ve bu yüzden Panel Veri Analizinde serilerin düzey değerleri kullanıldığı takdirde sahte regresyon problemi ortaya çıkacaktır. Yine Tablo 2'de görülen sonuçlara göre modelde kullanılan serilerin ilk farkları alındığında seriler durağan hale gelmektedir. Sonuç olarak bu çalışmada yapılacak olan Panel Veri Analizinde serilerin ilk farklarının alınarak regresyona dâhil edilmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır. Durağanlık sınamasını takiben yapılan model belirleme, değişen varyans ve otokorelasyon testlerinin sonuçları Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3: *Model Belirleme, Değişen Varyans ve Otokorelasyon Testleri*

Test	**İstatistik**	**Olasılık Değeri**
F Testi	0.59	0.9244
Breusch-Pagan LM Testi	2.07	0.1497
White Testi	99.06	0.0000
Wooldridge Testi	0.678	0.4196

Tablo 3'te görülen F Testi ve Breusch-Pagan LM Testi sonuçlarına göre birim etkileri ve birim etkilerin varyansını sıfıra eşitleyen hipotezler kabul edilmektedir. Bu iki sonuca göre, bu çalışmada yapılacak olan Panel Veri Analizinde Klasik Havuzlanmış En Küçük Kareler Modelinin kullanılması gerekmektedir. Yine Tablo 3'te görülen White Testi sonucuna göre modelde sabit varyans olduğunu iddia eden hipotez reddedilmektedir ve buna göre modelde heteroskedasite problemi bulunmaktadır. Wooldridge Testi sonucuna göre ise modelde birinci dereceden otokorelasyon bulunmadığını iddia eden hipotez kabul edilmektedir ve buna göre modelde otokorelasyon problemi bulunmamaktadır. Bütün bu sonuçlar dikkate alındığında, bu çalışmada Klasik Havuzlanmış En Küçük Kareler Modeli ile uygulanacak olan Panel Veri Analizini yapabilmek için heteroskedasite problemine karşı dirençli olan Huber-Eicker-White Tahmincisinin kullanılması gerektiği ortaya çıkmaktadır ve bu tahminci Stata Ekonometri Programında "xtreg (değişkenler), vce(robust)" komutu kullanılarak yürütülmektedir (Hoechle, 2007: 284-285). Bu şekilde, Huber-Eicker-White Tahmincisi kullanılarak yapılan Panel Veri Analizi regresyon sonuçları Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4: *Regresyon Sonuçları*

Gözlem Sayısı: 484			
F: 1160.12			Prob > F: 0.0000
R^2: 0.9258			
Değişken	**Katsayı**	**t**	**P > |t|**
KH	0.1650173	3.81	0.000
KG	0.8077651	20.83	0.000
KB	-0.0319979	-1.48	0.139

Tablo 4'te görülen regresyon sonuçlarına göre F Testi anlamlıdır ve belirginlik katsayısı R^2 0.9258 değerine sahiptir. Bu iki sonuç, modelde kullanılan bağımsız değişkenlerin beraberce bağımlı değişkeni açıklamakta istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ve modelin bağımlı değişken olan ekonomik büyümedeki artış ve azalışların yaklaşık %92.6'sını açıkladığını göstermektedir. Bağımsız değişkenler için elde edilen katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını gösteren t Testi sonuçlarına göre ise; kamu harcamaları ve kamu gelirleri için hesaplanan katsayılar %95 güven aralığından anlamlı iken, kamu borçları için hesaplanan katsayı anlamsız çıkmaktadır. Modelde kullanılan bütün değişkenler doğal logaritmaları alınarak modele dâhil edildikleri için, bağımsız değişkenler için hesaplanan katsayılar bağımlı değişkendeki artış ve azalışları yüzde olarak ifade etmektedir. Öyle ki, OECD ülkelerinde kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi pozitiftir ve bu harcamaların %1 arttığı durumda GSYİH %0.17 artmaktadır. Benzer şekilde, OECD ülkelerinde kamu gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi pozitiftir ve bu gelirlerin %1 arttığı durumda GSYİH %0.81 artmaktadır.

5. Sonuç

Maliye politikası kapsamında kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlayan bu çalışmada OECD üyesi 22 ülkenin 1995-2017 dönemi verileri kullanılarak Panel Veri Analizi yapılmıştır. Bu analiz için gerekli olan durağanlık, model belirleme, değişen varyans ve otokorelasyon gibi ekonometrik testler neticesinde; çalışmada kullanılan serilerin ilk farklarının alındıktan sonra durağan hale geldikleri, Klasik Havuzlanmış En Küçük Kareler Modeline uygun oldukları ve regresyon analizinin Huber-Eicker-White Tahmincisi kullanılarak yapılması gerektiği belirlenmiştir. Bu şekilde yapılan Panel Veri Analizine göre; OECD ülkelerinde kamu harcamaları ve kamu gelirlerinin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği, kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin ise istatistiksel olarak anlamsız olduğu tespit edilmiştir. Öyle ki; kamu harcamalarının %1 arttığı durumda GSYİH %0.17 artmakta, kamu gelirlerinin %1 arttığı durumda ise GSYİH %0.81 artmaktadır.

Maliye politikasının ne şekilde yürütülmesi gerektiği meselesi makroekonomi tarihi bağlamında en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Özellikle Keynes'in 1929'da yaşanan Büyük Buhran'a karşı toplam talebi artırmaya yönelik kamu harcamaları yapılması yönündeki tavsiyeleri çerçevesinde gelişen Çarpan Etkisi, Dışlama Etkisi, Ricardo-Barro Denklik Hipotezi, Hoş Olmayan Monetarist Aritmetik, Genişletici Mali Daralma Hipotezi ve Laffer Etkisi gibi kavram ve konular maliye politikasının nasıl yapılması gerektiği ve etkileri hususunda farklı görüşler ortaya koymaktadır. Kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği ile ilgili bu

çalışmada ulaşılan sonuç Keynesyen görüşler ile örtüşmektedir. Bu doğrultuda bu pozitif etkinin; hem kamu harcamalarının GSYİH özdeşliğinde pozitif yer alması, hem de kamu harcamalarındaki bir artışın çarpan etkisi sayesinde tüketim ve yatırımları artıran bir mekanizmayı harekete geçirmesi sayesinde ortaya çıktığı belirtilebilir. Yine bu çalışmada ulaşılan kamu gelirlerinin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği ile ilgili sonuç ise Genişletici Mali Daralma Hipotezi ile de desteklenebilecek bütçe istikrarının ekonominin geneli üzerindeki olumlu etkileri ile açıklanabilir. Bütçe açıklarının istikrarı ve güven ortamını bozan etkilerinden arınmış bir iktisadi ortamda, tüketim ve yatırım kalemlerinde meydana gelecek artışlar sayesinde ekonominin büyümesi mümkün hale gelecektir.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar temelinde maliye politikası önerileri geliştirirken, kamu harcamaları ve kamu gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki pozitif etkileri ile beraber kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu da dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede, ekonomik büyümeyi hızlandırmak adına öncelikle kamu harcamalarını artırmak önerilebilir. Bu durumda söz konusu harcamaların hangi düzeyde ve hangi kalemlere yapılması gerektiği, kaynağının ne olması gerektiği ve kamu gelirlerini artırırken dolaylı vergilere mi yoksa dolaysız vergilere mi odaklanılması gerektiği gibi sorular ortaya çıkacaktır. Kamu harcamalarının düzeyinin ve yönlendirileceği alanların tespiti ile vergi türlerinin belirlenmesi bu çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır. Buna karşın bu çalışmada ulaşılan sonuçlar; kamu harcamalarında yapılan artışların, dışlama etkisine sebep olması mümkün olan kamu borçlarını artırarak değil, kamu gelirlerinde bütçe istikrarı ve ekonomik güven ortamını sağlamaya yönelik yapılacak artışlar ile finanse edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu sayede, kamu gelirleri ve kamu harcamalarındaki artışların ekonomik büyüme üzerindeki pozitif etkilerinden yararlanılırken, kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki belirsiz etkilerinden de uzak durulmuş olacaktır.

Kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştıran bu çalışmada ulaşılan sonuçlar OECD ülkeleri için verilerin derlendiği dönemde genellenebilir niteliktedir. Bu nedenle, söz konusu bağımsız değişkenlerden ekonomik büyümeye doğru ne tür nedensellikler bulunduğunu tespit etmeye yönelik yapılacak olan gelecek çalışmalarda farklı ülke ve ülke gruplarına ait verilerin kullanılması bu çalışmada elde edilen sonuçları sorgulayabilecek ve geliştirebilecektir. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların Türkiye gibi tek bir ülkeyi baz alabileceği gibi; az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler ile Avrupa Birliği, BRICS, Geçiş Ekonomileri ve benzeri ülke gruplarına ait verilerin kullanıldığı benzer çalışmalar yapılabilir. Bununla birlikte, bağımsız değişkenlerin kendi içlerinde bir takım kalemlere ayrılarak analize dâhil edilmesi de bu konudaki uygulamalı literatürü geliştirecektir. Bu amaçla, kamu harcamalarının cari, yatırım ve transfer harcamaları gibi kalemlere ayrılabileceği gibi; kamu gelirlerinde gelir vergisi, harcamalardan alınan vergiler ve servet vergileri gibi ayrımlar; kamu borçlarında ise iç borçlar ve dış borçlar ayrımları yapılabilir. Bu sayede maliye politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine dair teorik çerçeve uygulamalı kanıtlar ile desteklenebilecektir.

Kaynakça

Angelopoulos, K., Economides, G., & Kammas, P. (2007). Tax-spending policies and economic growth: theoretical predictions and evidence from the OECD. *European Journal of Political Economy, 23*(4), 885-902.

Arıcan, E. (2005). Ricardocu denklik teoremi ve teorilerde kamu açıklarına ilişkin yaklaşımlar: Türkiye ekonomisine ilişkin bir uygulama. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 20*(1), 77-94.

Arısoy, İ. (2005). Wagner ve Keynes hipotezleri çerçevesinde Türkiye'de kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *14*(2), 63-80.

Baum, A., Checherita-Westphal, C., & Rother, P. (2013). Debt and growth: New evidence for the euro area. *Journal of International Money and Finance*, *32*, 809-821.

Bocutoğlu, E. (2012). *Karşılaştırmalı makro iktisat: Teoriler ve politikalar*. Trabzon: Murathan Yayınevi.

Büyükakın, T., & Erarslan, C. (2004). Enflasyon hedeflemesi ve Türkiye'de uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*, 18-37.

Checherita-Westphal, C., & Rother, P. (2012). The impact of high government debt on economic growth and its channels: An empirical investigation for the euro area. *European Economic Review*, *56*(7), 1392-1405.

Christie, T. (2014). The effect of government spending on economic growth: Testing the non-linear hypothesis. *Bulletin of Economic Research*, *66*(2), 183-204.

Égert, B. (2015). Public debt, economic growth and nonlinear effects: Myth or reality?. *Journal of Macroeconomics*, *43*, 226-238.

Eğilmez, M. (2019). *Ekonominin temelleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Helms, L. J. (1985). The effect of state and local taxes on economic growth: A Time series-cross section approach. *The Review of Economics and Statistics*, *67*(4), 574-582.

Hoechle, D. (2007). Robust standard errors for panel regressions with cross-sectional dependence. *The Stata Journal*, *7*(3), 281-312.

Hogan, V. (2004). Expansionary fiscal contractions? Evidence from panel data. *Scandinavian Journal of Economics*, *106*(4), 647-659.

İlgün, M. (2010). Genişletici mali daralma hipotezinin temelleri ve Türkiye ekonomisi üzerine bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (35), 233-253.

Karras, G., & Furceri, D. (2009). Taxes and growth in Europe. *South-Eastern Europe Journal of Economics*, *7*(2), 181-204.

Landau, D. L. (1985). Government expenditure and economic growth in the developed countries: 1952–76. *Public Choice*, *47*(3), 459-477.

Lee, Y., & Gordon, R. H. (2005). Tax structure and economic growth. *Journal of Public Economics*, *89*(5-6), 1027-1043.

Loizides, J., & Vamvoukas, G. (2005). Government expenditure and economic growth: Evidence from trivariate causality testing. *Journal of Applied Economics*, *8*(1), 125-152.

Mishkin, F. S. (2018). *Makroekonomi - Politika ve uygulama*. (S. Sezgin ve M. Şentürk, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi. (Orijinal eserin yayın tarihi 2015).

OECD. (2020). *General government spending (indicator).* doi: 10.1787/a31cbf4d-en.

Panizza, U., & Presbitero, A. F. (2014). Public debt and economic growth: Is there a causal effect?. *Journal of Macroeconomics*, *41*, 21-41.

Schclarek, A. (2004). Debt and economic growth in developing and industrial countries. *Lund University Department of Economics Working Paper*, *2005*, 34.

StataCorp. (2013). *Stata: Release 13. Statistical Software*. College Station, TX: StataCorp LP.

Stoilova, D. (2017). Tax structure and economic growth: Evidence from the European Union. *Contaduría y Administración*, *62*(3), 1041-1057.

Wahab, M. (2011). Asymmetric output growth effects of government spending: Cross-sectional and panel data evidence. *International Review of Economics & Finance*, *20*(4), 574-590.

Yıldız, F., & Sarısoy, S. (2012). OECD ülkelerinde kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine ampirik bir çalışma. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 33*(2), 517-540.